

ISSN 0350–185x, LXIX (2013)
UDK: 811.163.41'37 ; 811.163.41'367
ID: 199302668
DOI: 10.2298/JFI1369335A
Примљено: 28. марта 2013.
Прихваћено: 5. априла 2013.
Оригинални научни рад

ИВАНА Н. АНТОНИЋ*
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српски језик и лингвистику

НЕКЕ МОДИФИКАЦИЈЕ ВРЕМЕНСКОГ ОДНОСА У РЕЧЕНИЦИ С ТЕМПОРАЛНОМ КЛАУЗОМ**

Рад се бави неким модификацијама временског односа у реченици с темпоралном клаузом. На корпусу функционално различите језичке грађе уочавају се следећи типови модификоване темпоралности: ексцептивна, ситуациона, ексцептивно-ситуациона, ситуационо-концесивна, ситуационо-условна, а спорадично и супститутивна и консекутивно-адверсативна, као и формалне особености темпоралних реченичних структура с тим значењским модификацијама.

Кључне речи: лингвистика, српски језик, синтакса и семантика сложене реченице, темпорална / временска клауза, модификација временског односа.

Временски односи, релативног и апсолутног типа, у реченици с темпоралном клаузом својевремено су представљени детаљно, на обимном корпусу језичке грађе у Антонић 1995/6, 2001, а рецентно потврђени и допуњени релевантним детаљима у Антонић 2011, 2012. Разуђеност релативних временских релација исказаних таквом реченичном структуром и разноврсност сентенцијалних облика (различите могуће аспекатске конфигурације предикација које улазе у њихов састав те бројност везника и везничких израза), као и обимност дијахроно постављеног корпуса, утицали су на то да у анализу, том приликом, не буду укључене оне реченичне структуре у којима однос темпоралне детерминације између предикације матричне ре-

---

* iantonic@ff.uns.ac.rs

** Резултат рада на пројекту 178004 *Синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања стандардног српског језика* који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Владе Републике Србије из програма Основних истраживања.

ченице и темпоралне клаузе бива на одређени начин модификован.¹ Овом приликом размотрићу неке од најчешћих могућих модификација појединих типова релативног временског односа у реченици с темпоралном клаузом. Основни циљ јесте да се такве семантичке варијације региструју те да се утврде непосредне формалне јединице, лексичке или евентуално граматичке, које у одговарајућем синтаксичко-семантичком моделу утичу на то да се успостављени темпорални однос више или мање преобликује. Притом ваља нагласити да ће овде предмет пажње бити само они случајеви значењског варирања који подразумевају да семантички однос између матричне и зависне предикације остаје доминантно темпорални било у сфери субпоља темпоралне идентификације било у сфери субпоља темпоралне квантификације, те да изван домена ових разматрања остају они случајеви у којима се однос између две предикације фокусира као категоријално другачијег типа иако нужно заснован на одређеном типу временског односа матричне и зависне предикације као што је, на пример, случај код каузално-консекутивних релација које су нужно засноване на сукцесивном темпоралном односу антериорности / постериорности.

Поједине временске релације између реченичне предикације и предикације зависне темпоралне клаузе, према потврдама у посматраном корпусу, могу бити модификоване у: ексцептивном, ситуационом, ексцептивно-ситуационом, ситуационо-концесивном, ситуационо-условном, супститутивном или консекутивно-адверсативном смислу. Притом су првих пет наведених типова модификације свакако најчешћи, а преостала два би се могла окарактерисати само као спорадична с обзиром на број потврда у корпусу, али системски свакако могућа. Да би до таквих семантичких модификација, иначе доминантног темпоралног односа, уопште могло доћи, нужан услов јесте да су две предикације које се постављају у одговарајући временски однос такве по својој природи да могу једна према другој бити постављене и у ексцептивни, ситуациони, ексцептивно-ситуациони, ситуационо-концесивни, ситуационо-условни, супститутивни или консекутивно-адверсативни однос. Формални показатељи таквог преобликовања јесу лексички модификатори – лексичке

---

¹ О синтаксичко-семантичком односу модификације писано је досада у српској лингвистичкој литератури најподробније у вези са начинским прилозима (Ристић 1990) и различитим другим лексичким модификаторима (Ристић, Радичић-Дугоњић 1999; Ристић 2009). Ови извори пружају и добар увид у осталу релевантну литературу.

јединице примарно различите категоријалне припадности, најчешће прилози, предлози, партикуле, па и координирани везници, који се појављују у позицији испред зависног везника или у позицији испред кореферента, уколико је његово присуство могуће, и везника, или модификаторску улогу обавља номинална лексема одговарајућег значења у позицији кореферента темпоралне клаузе.² Уз то ваља нагласити да се у бази модификације основног темпоралног односа између матричне предикације и темпоралне клаузе, као уосталом и у бази модификације уопште као синтаксичко-семантичког односа, налази, у начелу, прагматички циљ, тј. један вид субјективног процењивања говорника, у овде посматраном случају, међусобног темпоралног односа две предикације.³

Екскептивна темпоралност. – Темпорални однос реченичне и зависне предикације може бити модификован у екскептивном смислу уколико се у позицији испред везника КАД(А) / ДОК појаве лексички модификатори са значењем изузимања САМО⁴ / ЈЕДИНО, ОСИМ / СЕМ, ИЗУЗЕВ. Нпр.

- Екскептивна локациона симултаност потпуна или делимична:

САМО КАД наилазе посетиоци гробља, он *зажмури* и забогороди неким језивим мумлањем (АСП: Д. Васић). *Скела је радила САМО КАД* су ток и висина реке *били обични или нешто мало љовишени*, (...) (Андрић). Пажљиво угаси велику, зелену лампу на дрвеном сталку и ситним старачким кораком, каквим *хода САМО КАД је у својој соби* и само овако пред спавање, пође да легне (Андрић). Квесић (...) са жељом да буде угодан свакоме, *неугодан [је] САМО КАД је у њиховом инјерес њаритије* (...) (Selimović). То је чика Андрина шупа за дрва па *долазим САМО КАД* знам да је он већ био и да више није ту (АСП: Д. Михаиловић). То *радим САМО КАД је мрак и не могу да ме виде* (АСП: Д. Михаиловић). Неким особама *смо њошребни САМО КАД немају никог другог* (Интернет).

Волиће нас ЈЕДИНО КАД гласамо (Интернет). Руку на енглеском *дигнем ЈЕДИНО КАД* професорица *броји кечеве* (Интернет)! Димитријевићи из Ојковице код Нове Вароши годинама муку муче с фиксним телефоном, који добро *ради ЈЕДИНО КАД* *угреје* сунце (Интернет).

Речи *немају моћ* да нас повреде, *ОСИМ КАД* нам превише *значи* онај ко их изговори (Интернет). Свима *су љуна уста* Косова, *ОСИМ КАДА* *шреба* нешто конкретно, макар и симболично *урадиће* за јужну српску покрајину (Интернет)!

² О партикулама и њиховим функционалним еквивалентима в. Ристић 1993.

³ О таквом, прагматичком циљу у бази модификације в. Ристић 1999: 39.

⁴ О партикули *само* в. Ристић, Радић-Дугоњић 1999: 128–139.

Конвенција о хемијском оружју у члану 2, став 1 дефинише хемијско оружје као *[да су]* бојне отрове и њихове прекурзоре, *ИЗУЗЕВ КАД су намењени* за сврхе које нису забрањене овом конвенцијом (Конвенција о хемијском оружју, Интернет). Заступник *не може њренети* своја овлашћења на другог, *ИЗУЗЕВ КАД му је то дозвољено законом или уговором* (Закон о облигационим односима, Интернет).

• Екцептивна локационо-оријентациона постериорност:

Бабијан је увео свога госта у горњу кућу, с терасом, и са две големе собе, које *су се ойварале САМО КАД гости наићу* (АСП: В. Петровић). *САМО КАД се окрене* на страну гдје је бијен, он *зајеца* али се не буди (Андрић а). Бројали су испаљене метке, иако нису знали колико метака младић има, али је он *иуцао* уретко, *САМО КАД би видео* нешто у оквиру подрумског отвора (Selimović). Људи *су сиремни да изврше* изузетан чин *САМО КАД надрасиу* своју приземност (...) (Selimović). *Одговарала је САМО КАД сам је иићао* воли ли ме још (АСП: М. Булатовић). „Бога ти“, каже уз широк осмех, „*долазиш САМО КАД неки умре*“ (АСП: Д. Михаиловић).

Кореферентни локализатор ОНДА позиционира се између екцептивног модификатора и временског везника, уп.

Неким особама *смо ѿйребни САМО ОНДА КАД немају никог другог*. *Волиће нас ЈЕДИНО ОНДА КАД гласамо*. Свима *су иуна усћа* Косова, *ОСИМ ОНДА КАДА треба* нешто конкретно, макар и симболично *урадићи* за јужну српску покрајину. Заступник *не може њренети* своја овлашћења на другог, *ИЗУЗЕВ ОНДА КАД му је то дозвољено законом или уговором*.

• Екцептивна локациона симултаност / екцептивна терминативност:

ПРИЧЕКАЈ ме (...) *САМО ДОК се* три пута *ипрекрсиим*: па ме ето одмах (Ненадовић). Мислио сам да ти нешто кажем о идејама. Оне ти, синко, *вреде САМО ДОК се шаћућу* (Ћосић). Љубав је *леја САМО ДОК се чека* (...) (Д. Максимовић). *Мислио је САМО ДОК не би елиминисао* осуђенике који нипошто у обзир нису долазили, јер су били познати или им кривице беху нарочите, (...) (АСП: Б. Пекић).

Ситуациона темпоралност. – Временски однос локационе симултаности, потпуне или делимичне, може бити ситуационо модификован уколико се у позицији кореферента испред клаузе с везником КАД(А) место заменичког прилога – темпоралног локализатора ОНДА експлицира номинални кореферент – ситуациони локализатор типа У СИТУАЦИЈИ, У СЛУЧАЈУ, што је, по правилу,

одлика специјалних функционалних стилова, а посебно правног стила. Уп. пр.:

Како *последице* У СИТУАЦИЈИ КАДА је особа лишена пословне способности *складала* уговоре? (Интернет). У СИТУАЦИЈИ КАД *пали* на све стране, *дижу се* споменици неспособним политичарима који арче ионако сиромашну градску касу (Дневник). Тиме ће, како каже, *биће сачувана* средства (...) и поверење клијента У СИТУАЦИЈИ КАД представници републичке администрације константно *нападају* ту банку и њену докапитализацију (Дневник). У СИТУАЦИЈИ КАД *постоји* светска економска криза, код нас *се дешава* да одбијемо инвеститоре да с озбиљнијим капиталом уђу у Србију (Дневник). У СИТУАЦИЈИ КАДА незапосленост *премањује* 25 одсто, а инфлација износи 11 одсто, грађња Јужног тока, као и руски кредит од 800 милиона долара, уз поменутих 200 милиона, *је* *су озбиљна подршка* (НСПМ, сајт). Како ће сада (...) као осведочено крајње неспособни преговарач унутар владајуће коалиције у Србији, којој и сам припада, у Бриселу *преговарати* о интересима Србије У СИТУАЦИЈИ КАДА на супротној страни формално *има* Немачку (НСПМ, сајт).

Један од организатора протеста (...) слаже се да се *не могу укинути* стечена права инвеститору У СЛУЧАЈУ КАД је *поштован* закон у целом поступку, (...) (Дневник). Да ли *се плаћа* порез на наслеђе У СЛУЧАЈУ КАДА оставиоца, који иза себе од законских наследника првог наследног реда остави супругу и три кћерке, *наследи* супруга оставиоца, јер су се кћерке одрекле наслеђа? (www.mfp.gov.rs). *Обавеза* [је] обрачунавања и плаћања ПДВ У СЛУЧАЈУ КАДА обвезник ПДВ – носилац одобрења за поступак царинског складиштења робе (добара) *пренесе* то одобрење другом лицу (www.mfp.gov.rs). *Обавеза* [је] евидентирања промета преко фискалне касе У СЛУЧАЈУ КАДА за пружену здравствену услугу физичком лицу – пацијенту цену услуге *плаћа* правно лице коме се фактурише девизно (www.mfp.gov.rs). *Обавеза* [је] евидентирања промета преко фискалне касе У СЛУЧАЈУ КАДА пољопривредни произвођач који је уписан у Регистар пољопривредних газдинстава *врши* *продају* робе сопствене производње у објекту – радњи, ван пијачног простора (www.mfp.gov.rs).

Екцептивно-ситуациона темпоралност. – Ситуациона темпоралност може бити модификована и у екцептивном смислу. Уп. пр.:

Процена штете се врши на целој територији Србије у Ауто мото савезима. За пријаву штете *је неопходан* записник ИЗУЗЕВ У СЛУЧАЈЕВИМА КАДА је *штетљиву* начинило НН лице (Интернет).

Ситуационо-концесивна темпоралност. – Темпорални однос реченичне и зависне предикације може бити модификован у ситуационо-концесивном смислу уколико се у позицији испред за-

висног везника КАД(А) појави И као ситуационо-концесивни модификатор. Реченична предикација остварује се у ситуационо-темпоралном оквиру на који упућује зависна предикација иако то с обзиром на природу две предикације, или говорниково уверење, није очекивано, или је, по природи ствари, чак и контрадикторно. Истовремено, И је и пресупозитор пошто упућује на пресупозицију да се реченична предикација остварује и ван временског оквира означеног клаузом / зависном предикацијом, и то, по правилу, на снази је континуирано, тј. ван је сваког временског ограничења. Због улоге пресупозитора, И у таквом синтаксичко-семантичком окружењу не функционише само као партикула већ задржава и особености координираног везника. Примери регистровани у корпусу илуструју претежно локациону симултаност потпуну или делимичну. Нпр.

Ту нема никада воде, овај крај никад лед не туче: бунар ми је дубок, воде [је] у њему И КАД је суша, (...) (АСП: В. Петровић). Он ради И КАД га не *џерају* на рад; он је такав, тражи, сам *измишља џосао* И КАД га нема (АСП: Д. Васић). Логаритми нас уче да *мислимо логично* И КАДА *изгубимо биџку* (Црњански). А од Абидаге жив ост'о не бих, јер тај *види све* И КАД *сјава* (Андрић). Па и тај Шефко, који преводехи окреће очигледно речи онако како је најгоре по старчеву занесену главу и који *воли да њушка и достјаваља* И КАД *нишџа од џога нема*, у стању је да каже или да потврди рђаву реч (Андрић). Он доста пута једном смелом речи *обори или џодигне* цену шљиви или кукурузу, И КАД *џо није у његову корисџ*, само за инат (Андрић). И то, на крају, није никога сметало, јер људи *се џомире* са чистоћом И КАД *није џоникла* из њихових навика и потреба; наравно под условом да не морају они лично да је одржавају (Андрић). Не играју се они и *не дангубе НИ КАД сјавају*, него гледају свој поса (Андрић). Јер, заљубљена жена И КАД је потпуно *разочарана*, *воли* своју љубав као несуђено дете (Андрић). (...) *сеџам га се* И КАДА *хоћу да мислим на нешџо веселије*, на живот и будућност (АСП: В. Стевановић). Она *рађа некако*, И КАД је *суша* И КАД је *џојлава* (АСП: М. Јосић Вишњић). И КАДА *то не џошџишу*, састављачи *се џруде* да у изборима обавезно имају одређена имена, по списку (АСП: М. Јосић Вишњић). *Био је у праву* И ОНДА КАДА *сам ја мислио* да није (говорни језик).

Уколико се испред везничког споја И КАД(А) појави и интензификатор ЧАК додатно се појачава превазилажење говорниковог очекивања да се реченична предикација остварује у временском оквиру одређеном датом зависном предикацијом. Уп. пр.:

По њему, избор је показао „да приповедачи и критичари *говоре* различитим језиком ЧАК И КАДА *говоре* о истим проблемима“ (АСП: М. Јосић Вишњић). А како се људи *не џридржавају* ни најспасоноснијих упутстава, ЧАК НИ КАД *џошџу* од божјег Посланика, (...) (Андрић).

Ситуационо-условна темпоралност. – Темпорални однос реченичне и зависне предикације може бити модификован у ситуационо-условном смислу уколико се у позицији испред везника појави прилошка лексема ТЕК као модификатор. Нпр.

• Ситуационо-условна локационо-оријентациона постериорност:

ТЕК КАД наломи сувих гранчица од плота и наложи испод сијена, *ћрими се* уокруг пласта ватра која се све више пењала, док се коначно не претвори у велик ступ пламена који се на вјетру ширио и наличио на огњено једро. (Андрић б). *ТЕК КАД* је као плод тога напора *искрснуо* велики мост, људи су *ћочели да се сећају* појединости (...) (Андрић). *Тек кад ћомерише и ћрећурише* оба турска топа (...), Швабе *обусћавише* паљбу (...) (Андрић). *ТЕК КАД* је *сћигао* један болничар, *наћоше* клешта, (...) (Андрић). *ТЕК КАД* је *ћуо* реч „опасно“, он *ућини* један ироничан покрет руком (Андрић). Пришао је тихо, *ћуо сам га ТЕК КАД* је *зашкрићао* пијесак под ногама (Селимовић). Мислио сам да и он пише историју нашег доба, али сам посумњао, јер су у њему догађаји и људи *добићали* размјере величине и значаја *ТЕК КАД* су били *мрћиви* (Селимовић). Ја сам се само бојао, па је Корошецов захтев *добио* у мојој глави праве размере и смисао *ТЕК КАДА* сам га *ћоновео* хладној и сабраној Елизабети (Селенић). *ТЕК КАДА* је Туна *сћигао* до винограда и викнуо: „..Ваљен Исус, баћа-Бабијане!“, он *се исћрави*, закрили дланом очи, (...) (АСП: В. Петровић). *ТЕК КАД* је *сћигао* својој кући, *ћао је* у несвест (АСП: М. Црћански). Имао сам много ружних и непријатних ствари да јој кажем. Неких сам *се ћресећио* *ТЕК КАД* је *ћочела губићи* дах и добијати чудан сјај у очима (АСП: М. Булатовић). *ТЕК КАД* им *се ћриблићим*, (...), *видим* зелене, бледозелене круне око салаша (АСП: М. Јосић Вишњић). Постоји реч која *вреди ТЕК КАД* *се одћући* (Интернет). *ТЕК КАД* изгубиш некога, *схвачићи* колико ти значи (Интернет). Откривен је *ТЕК КАД* је *осћао* без новца и својих војника (Интернет).

У случају да се појављује и кореферент, његова позиција ће бити између ситуационо-условног модификатора и везника КАД(А), нпр.

Тражио је да му се, као бившем намеснику, да засебна ложа, и *дошао је ТЕК ОНДА КАДА* је цела сала била *ћуна* (Јовановић). *Заслужују* то они ТЕК ОНДА КАД у нашим чулима *обамре* пркосна моћ сведочења (Медковић I).

• Ситуационо-условна оријентациона постериорност:

А *ТЕК ПОШТО* *се разиће* јека од блиске експлозије, они *ћроговарају* ромењивим гласом и *уверавају* један другог да је та граната пала посве близу (...) (Андрић). *ТЕК ПОШТО* је вест била *објављена* црно на бело у новинама, *било је извесно* (...) (НИН, 22. X 1993). *Сазнали смо* да је

тутивном смислу уколико реченична предикација има два временска детерминатора, и то први у прилошкој, номиналној па и сентенцијалној форми, а други у форми зависне клаузе испред чијег везника стоји предлог УМЕСТО / МЕСТО. Нпр.

- Супститутивна локациона симултаност:

Боље *свраиш* предвече *УМЕСТО КАД се враћаш* с посла (говорни језик).

Консекутивно-адверсативна темпоралност. – Темпорални однос реченичне и зависне предикације може бити модификован у консекутивно-адверсативном смислу уколико временска клауза стоји у препозицији, а основна реченица започне секвенцом А (ОНДА). Нпр.

- Консекутивно-адверсативна локационо-оријентациона постериорност:

Бјеше у њега друг, заједно су истјерани из трговачке школе, па *КАД се најије жилавке* (мало је слична овоме!), *А* он насред мостарске ћуприје *развезује* кравату, „вријеме је ‘каже’ да се спава“ (Андрић в)

Циљирана литература

АНТОНИЋ, Ивана. Релативна темпорална детерминација у Андрићевим приповеткама из Аустроугарског периода. У: Branko Tošović (Hg./Ur.), *Die k. u. k. Periode in Leben und Schaffen von Ivo Andrić (1892–1922) / Austrougarski period u životu i djelu Iva Andrića (1892–1922)*. Andrić-Initiative 4. Graz, Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Beogradska knjiga: 2011, 455–471.

АНТОНИЋ, Ивана. Синтаксичко-семантичка формализација релативног времена у језику Меше Селимовића. У: *Аспекти времена у књижевности*, Зборник радова. Ур. др Лидија Делић. Београд: Институт за књижевност и уметност: 2012, 81–115.

РИСТИЋ, Стана. „Партикуле и њихови функционални еквиваленти (лексичко-семантичке и функционалне карактеристике)“. *Јужнословенски филолог*, XLIX, 1993: 75–93.

РИСТИЋ, Стана. *Начински прилози у савременом српскохрватском књижевном језику. Лексичко-грамаички прилози*. Београд: Институт за српскохрватски језик [Библиотека Јужнословенског филолога. Нова серија, књ. 9], 1990.

РИСТИЋ, Стана. *Модификација значења и лексички модификатори у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ [Монографије 10], 2009.

- РИСТИЋ, Стана, РАДИЋ-ДУГОЊИЋ, Милена. *Реч. Смисао. Сазнање. (Ситуација из лексичке семантике)*. Београд: Филолошки факултет Београдског универзитета, 1999.
- ANTONIĆ, Ivana. *Vremenska rečenica u standardnom srpskom jeziku*. Doktorska disertacija. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet [010018590; Biblioteka Matice srpske D 3167], 1995/6.
- ANTONIĆ, Ivana. *Vremenska rečenica*. Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2001.

Извори

- АНДРИЋ, Иво. *На Дрини ћурија*. Сабрана дела – књига прва. Београд, 1967, 59–113.
- АНДРИЋ, Иво а. Ћоркан и Швабица. *Јелена, жена које нема*. Приповетке. Сабрана дела – књига седма. Београд, 1967, 199–216.
- АНДРИЋ, Иво б. Пут Алије Ђерзелеза. *Знакови*. Приповетке. Сабрана дела – књига осма. Београд, 1967, 9–31.
- АНДРИЋ, Иво в. Дан у Риму. *Знакови*. Приповетке. Сабрана дела – књига осма. Београд, 1967, 33–40.
- АСП: *Анџологија српских људиописа XIX и XX века*. Приређивач Мирослав Јосић Вишњић. Београд: Филип Вишњић, 1999.
- ЈОВАНОВИЋ, Слободан. *Приређени из историје и књижевности: Александар Обреновић. Обраћање краљице Најталије у католичанство. Стојан Новаковић – личне усјомене*. – Нови Сад – Београд: Матица српска – Српска књижевна задруга, Библиотека: Српска књижевност у сто књига, књ. 60, 1963, 163–194; 197–227.
- МЕДАКОВИЋ, Дејан. *Ефемерис I–II – хроника једне породице*. Београд: БИГЗ, 1991.
- НЕНАДОВИЋ, Љубомир П. *Одабрана дела: Писма из Италије*. – Нови Сад – Београд: Матица српска – Српска књижевна задруга, Библиотека: Српска књижевност у сто књига, књ. 24, 1959, 51–101.
- СЕЛЕНИЋ, Слободан. *Очеви и оци*. Београд: БИГЗ, 1990, 117–200.
- СЕЛИМОВИЋ, Меша. *Дервиш и смрт*. Београд: Слобода, 1976.
- SELI MOVIĆ, Meša. *Krug*. Beograd: BIGZ, 1983.
- ЋОСИЋ, Добрица. *Време смрти 1*. Београд: Просвета, 1972, 7–77.
- ЦРЊАНСКИ, Милош. *Србија. Сеобе. Ламениј над Београдом: Сеобе*. – Нови Сад – Београд: Матица српска – Српска књижевна задруга, Библиотека: Српска књижевност у сто књига, књ. 71, 1965, 15–64.
- Примери су преузимани и из дневних и недељних новина: *Дневник*, Нови Сад, Интернет издање, НИН 22. X 1993, и са интернета (Закон о

облигационим односима, Конвенција о хемијском оружју), сајтова: www.mfp.gov.rs Министарство финансија и привреде Владе Републике Србије и www.nspm.rs *Нова српска политичка мисао*, као и из говорног језика образованих одраслих говорника који говоре стандардним језиком.

Summary

Ivana N. Antičić

SOME MODIFICATIONS OF TEMPORAL RELATION IN THE SENTENCE WITH THE TEMPORAL CLAUSE

The subject matter of this paper is the modification of temporal relation in the complex sentence with the temporal clause. At the functional different Serbian language corpus the author notices the next types of modified temporality: excepted locational simultaneity complete or partial, and excepted locational-orientational posteriority formalized by the structure V SAMO / JEDINO / OSIM/SEM / IZUZEV (ONDA) KAD V_{Sub} , and excepted locational simultaneity / excepted terminativity formalized by the structure V SAMO DOK (Neg) V_{Sub} ; situational locational simultaneity complete or partial formalized by the structure V U SITUACIJI / U SLUČAJU KAD V_{Sub} , with the possibility to be exceptively modified in the structure V IZUZEV U SITUACIJI / U SLUČAJU KAD V_{Sub} ; situational-concessive locational simultaneity complete or partial formalized by the structure V (ČAK) I (ONDA) KAD V_{Sub} ; situational-conditional locational-orientational posteriority formalized by the structure V TEK (ONDA) KAD V_{Sub} , and situational-conditional orientational posteriority formalized by the structure V TEK POŠTO V_{Sub} or V TEK NAKON ŠTO V_{Sub} and situational-conditional orientational quantified posteriority formalized by the structure V Quant TEK POŠTO V_{Sub} , and finally situational-conditional terminativity formalized by the structure (Neg) V SVE DOK Neg V_{Sub} . It can occur sporadically substitutive temporality formalized by the structure V Det_{Temp} (U)MESTO KAD V_{Sub} , and consecutive-adversative temporality formalized by the structure KAD V_{Sub} A (ONDA) V.

Keywords: linguistics, Serbian language, syntax and semantics, complex sentence, temporal clause, modification of temporal relation.